

En kamp mot klockan för att **STOPPA GRANBARKBORREN**

Skogsägare i södra och mellersta Norrland börjar bli ett luttrat släkte. Stormen Dagmars effekter hade inte ens klingat av när Tilde och Ivar slog till med ännu värre resultat i samma område. En studie från SLU har visat att antalet granbarkborrar nästan tiodubblats i området. De nya stormfällningarna gör att risken för skador på stående skog är överhängande, om inte virket kommer ut i tid.

Mellanskogs skogschef, Matts Söderström är orolig.

– I delar av Hälsingland och Härjedalen för vi nu en kamp mot klockan. Det gäller att upparbeta så mycket som möjligt av vindfällena innan sommaren. Han bedömer att det har fallit 250–300 000 kubikmeter hos virkesområdets medlemmar. Vi har utökat maskinkapaciteten, och just nu jobbar 25 skördarlag med att få ut i första hand gran, berättar han.

Tidig vår ett problem

Vid så stora volymer måste virkesområdet prioritera. I första hand satsar man på större ansamlingar av gran. Så långt det går prioriteras marker som bara kan köras under vintern, men den tidiga våren ställer till det.

– Ett normalår har vi tjällossning i mitten av april, men nu verkar våren komma en månad tidigare. Vi hoppas på mer kyla, annars får vi disponera om avverkningarna till fastare marker.

En stor del av södra och mellersta Norrland är klassat som bekämpningsområde för granbarkborre, vilket betyder hårdare regler för hur mycket virke som får lämnas i skogen. Det handlar om högst 3 kubikmeter råa vindfällena per hektar, jämfört med 5 kubikmeter utanför skyddsområdena. ”Råa” vindfällena är granar med vit innerbark som granbarkborrarna kan föröka sig i.

Reglerna är också tuffa med tidpunkter. I Hälsingland, som tillhör det södra bekämpningsområdet, ska vindfällena ut senast 1 juli. I Västernorrlands och östra Jämtlands län gäller 15 juli.

Matts Söderström hoppas trots allt att man ska klara uppdraget, och välkomnar samtidigt skyddsbestämmelserna från Skogsstyrelsen.

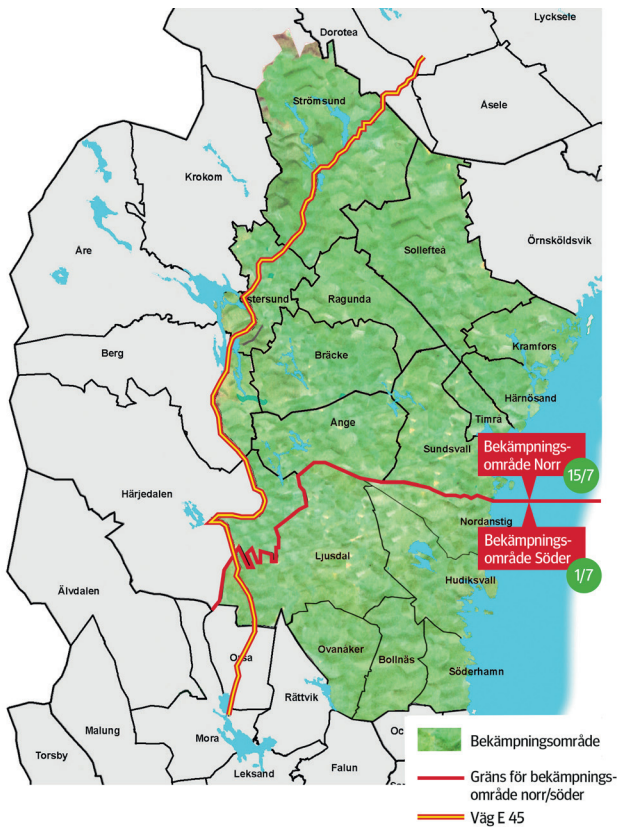
– De hårdare reglerna sätter större fokus på skogshygien. Det är samtidigt något vi försöker pränta in hos våra medlemmar, säger han.

Hårt drabbat område

Södra Norrland har legat i riskzonen för svåra angrepp av granbarkborre under lång tid. Redan 2011 belades området med särskilda skyddsbestämmelser. Då var orsaken till utbrotten en kombination av en stormfällning 2007 och torra somrar. I november 2011 spådde stormen Dagmar på genom att fälla 4–5 miljoner kubikmeter virke, och nu har alltså Tilde och Ivar bidragit med 10 miljoner kubikmeter till.

Anna Marntell på Skogsstyrelsen i Västernorrlands län har kämpat länge mot granbarkborren. Hon är bekymrad.

– Just nu ser det väldigt illa ut, säger hon. Redan innan Ivar hade vi stora mängder vindfällena där granbarkborrarna kunde föröka sig. Nu är det risk att det blir en explosion.

Hon är tacksam över att det numera finns mätdata så att man kan följa granbarkborrens utveckling under flera år. Forskare på SLU har bland annat följt populationens utveckling i Västernorrlands län efter stormen Dagmar. De konstaterar att det idag finns 10 gånger så många granbarkborrar som före stormen.

Angrepp väntas 2015

Granbarkborren söker sig i första hand till de råa vindfällena där träden inte kan försvara sig. Prognosen är att det kommer att finnas tillräckligt med vindfällena även under 2014, men sommaren 2015–2016 är risken stor för svåra angrepp på stående skog. Då gäller det att se upp med framför allt friställda granar i beståndskanter, äldre granskog och granbestånd i anslutning till tidigare vindfällena.

– Ännu har vi inte haft så stora angrepp på levande träd, delvis på grund av två kalla och fuktiga somrar efter Dagmar. Samtidigt har det usla vädret gjort att vindfällena inte torkat ordentligt. De gamla vindfällena kan alltså fortfarande utnyttjas av granbarkborrarna, och dessutom har vi fått mängder med nya, säger Anna Marntell.

Hon håller med om att reglerna för bekämpningsområdet är tuffa och svåra att följa. Prognosen tyder på att skogsbruket inte kommer att klara att få ut allt virke i tid.

– Samtidigt måste vi göra allt vi kan. Annars väntar en katastrof för granskogen i södra Norrland.

Text & foto: Mats Hannerz, Silvinformation AB

Vad kan skogsägaren göra?

Det finns flera åtgärder en skogsägare kan göra på både kort och lång sikt.

Transportera ut virket

I de drabbade områdena får högst tre kubikmeter färskt granvirke med en diameter över 15 cm på bark ligga kvar per hektar. Virket måste ut innan granbarkborrarna kläcks och letar upp nya träd. Angripna träd måste ut ur skogen senast 1 juli i södra Sverige och 15 juli i norra. Den här åtgärden är effektiv.

Om gångsystemen under barken inte har granbarkborrens typiska mönster kan vindfället sparas. Då får granbarkborrens fiender hjälp.

Ståndortsanpassning

En granskog som mår bra klarar sig bättre mot angrepp. Dagens granplanteringar på tallmark är ett orosmoln. Sena gallringar, särskilt i dåligt gallrade bestånd, är en annan riskfaktor.

Barka

Barkat virke torkar så att det blir mindre begärligt för barkborrarna. Det är en nödlösning. Barka även undersidan och lämna högst 4 cm breda barkränder.

Skydda virket

Virkesvältor kan täckas med plast, papper, barkat virke eller lövvirke. De kan också vattenbegutas.

Fångstvirke

Fällor som behandlats med insekticider och feromoner har provats i södra Sverige. Men punktvisa insatser hjälper inte. Det behövs storskaliga insatser med virkesfällor för att ge resultat.

Man kan lägga ut obehandlat fångstvirke innan barkborrarna svärmar på våren. Det plockas bort innan barkborrarna flyger ut under sommaren. Men fångstvirke som inte hinner plockas ut under sommaren får motsatt effekt – det blir en barkborreodling.

Sök och plock

De angripna träden plockas ut ur skogen när insekterna är kvar under barken. I södra Norrland är sök och plock av enskilda träd svårt. Där handlar det i stället om att plocka ut angripna bestånd. Om metoden verkligen fungerar vet ingen. Det kan till och med finnas risker. Nya kanter som öppnas upp kan exponera nya granar som angrips.

Vinteravverkning

Tanken bakom vinteravverkning är att barkborrar som övervintrar under barken plockas ut innan de hinner svärma på våren. Metoden fungerar dock dåligt i norra Sverige där många barkborrar övervintrar i marken.

Håll tummarna för vädret

Vädret är tyvärr den viktigaste "åtgärden". Torka sänker trädens motståndskraft. Barkborrarna gillar inte regn och kyla.

Källor: SLU (www2.ekol.slu.se/granbarkborre), Kunska Direkt (www.kunskadirekt.se), sök på *Åtgärder mot insektsskador*.

